

સદેવંત સાવલીંગાનો ગાયન-
રૂપી નાટક. ૩૫૬૩

—૦૦૦૦— $\frac{1}{૪૯}$ ૪૭
સં.નાર

હા. દામોદર રતનસી સોમાણી.

કુહો.

તત્વજ છે ચૈતન્યનું, વિશ્વનું પોષણ ત્રિમ;
ભૂમિ સ્વર્ગ સમ તે કરે, જો ઉર વિવેક નેમ.

(સર્વ પ્રકારનો લક્ષ પ્રસિદ્ધકર્તાએ રાખ્યા છે)

મુંબઈ:

“ સુબોધપ્રકાશ ” છાપખાનામાં છાપ્યું.

સંવત ૧૯૪૫. સને ૧૯૮૯.

કિન્નમત ૧૥ આનો.

આ ચાપડીઓ નિચે લખેલે હેઠાણેથી મળશે.

સંગિત નાટક સંગ્રહ	• ૮ •
સુખોદ સંગ્રહ	• ૧૨ •
મુચ્છકટીક નાટકસાર.	• ૮ •
ગોપીચંદ નાટક.	• ૮ •
દામસેન રસિકા નાટક.	• ૮ •
સીતાહરણ નાટક....	• ૮ •
શીરીન દુરદાદનો ઓપેરા.	• ૪ •
ઈગરતે અકબ્રા યાને ફરેખે સૈતાન.	• ૩ •
નારાયણરાવ પેશવાનો ગાયનરૂપી ખેલ.	• ૩ •
સદેવન સાવલીંગનો ઉર્દુ ઓપેરા.	• ૨ •
દામસેન રસિકા નાટકનાં ગાયનો....	• ૧ •
વીરસિંહ ચંદ્રિકાનાં ગાયનો.	• ૧ •
આખાહરણનો ગાયનરૂપી ઓપેરા.	• ૧ •
અકબરહરણનો ઓપેરા.	• ૧ •
મદાલસાનો ઓપેરા.	• ૧ •
કરણધેલા નાટકનાં ગાયનો.	• ૧ •

કછમાંડવી—નાઘેરી ચાંપશી ખેમરાજ, વેરાળજાર.

રાજકોટ—દા. બેચર મેઘજી યુક્તસેતર.

“ સુખોદ સંગ્રહ ”—કિ. ૩૦૧૧ પોસ્ટેજ ૦)— રા. કહાન-
 ૭ વર્ષસિંહ પાસેથી હે. ચંપાવાડી ના. ૨૯ માંથી મળશે. મુંબઈ
 દેશાવરથી વેચવા માટે સામટી મંગાવનારને પોણે ભાવે

દામોદર રતનશી.

મુંબઈ. કાલકાદેવી, નં. ૨

સાવર્ણીંગા—પીઠયા એવું તું શું બોલે, બોલતાં બોલ નહીં તોલે;
કહીશ જો આપને મારા, ધુરા થશે હાલ તો તારા.

જોગી—આત નહીં સુનતી મેરી, કજેતી મેં કરું તેરી;
સદેવંતકું ચેતાવું જાય, જીલમસેં ઓ કરેગા ગ્યાય.
(ગાય છે.)

પ્રવેશ ૨ જો. એક રસ્તો.

(સદેવંત ને જોગી દાખલ થાયછે, જોગી ગુરસામાંજ માલમ પડેછે.)

સદેવંત—(જોગીને) [જમસ્તાનમે કુચ એસા ખીલતા—એ રાગ.]

અરે બાવાજી તું ફરે કેમ ઉદાસ ?
મારા રાજમાં કાણે કાધો નીરાસ ?
બોલ જલદી કહે કાણે દીધું રે દુઃખ ?
થયું કેમ જોગીનું નિસ્તેજ મુખ ?

જોગી—[અરે લાલદેવ ઇસ તરફ જલ્દ આ—એ રાગ.]

ગયા બીક્ષાકું નમ મેં આપકા;
વાં દેખા મેને એક દુઃખ ચંદ્રમા;
મૃગસોચની થી ખડી કામની;
ન જીતલમેં એસી મીલે ભામની;
ન પતિ એસી તેરે રંગ મેહેલમે;
સચી અપ્સરા આઠ ઓ સ્વર્ગમે !
ખુબી ઉનકી મુખસે એ કેસે કહે !
અરે કોન ઉનકે નયનશર સહે !
ગયાથા મેં લિક્ષાકું આજ ઉનકી પાસ;

સુંદર દેખકે મુખ હુવા મેં નીરાશ,
 નગર શેઠકી લડકી ઝો સાવલીંગા;
 સદૃશ કર તેરા જન્મ ગિલ ઉન્કુ જ.
 (જોગી જાય છે.)

સદેવંત—[બહોત તેરા ચમકત જેસા તુર—એ રાગ.]

પ્યારી નામ સાંભળી થયો છું ઉદાસ—ટેક.

દીઠા વીના તુજને એક પ્યારી, પામ્યો છું મોહ પાશ—પ્યારી.

શોધ કરી વેગે મેળવું તુજને, ન મળે થાજી નિરાશ—પ્યારી.

અઠીઠ પ્રીયાએ ઠાળવું કોચું, શોધું હું તેનો અવાસ—પ્યારી.
 (જાય છે.)

પ્રવેશ ૩ જે. માતાના મંદીર આગળ ચોક.

(સાવલીંગા સાહેલીઓ સાથે આવી ગરબો ગાય છે, ને
 સદેવંત ગુપ્ત આવી સાંભળે છે.)

સાવલીંગા— ગરબો!

[જનની ભુધર રંગ બરેલા, અથવા રઘુપતિ રામ હૃદયમાં
 રહેજેરે—એ રાગ.]

આવો જેની ગીત ગાઇએ પ્રીતેરે, અતી આનંદ ઉપજે એ રીતે-આ.

(બ ઝોચ્છવનો દીન આજેરે, તેથી વાજાંત્ર રૂડાં વાજેરે;

આમ ગગનમાં મેઘજ ગાજે—આવો જેની.

૭ દાલી અતી ઉમંગેરે, જેથી રાગ ચડે પુર રંગેરે;

માશે ન અંગે—આવો જેની.

૮ નાલથી ચાલોરે, પુર રાગના રંગમાં મહાભોરે;

૯ લીઓ ઢાળો—આવો જેની. (સાહેલીઓ જાય છે.)

સદેવંત—(સાવલીંગાને અટકાવીને.)

[એસ્કામે મેરે કાહેગમ—એ રાગ.]

પટ ધુંધટનો ખોલ તું ધુંધટડે મુજ મન વસ્યું;
ચન્દ્રવદની ખોલ તું નેત્ર કટાક્ષે મન ફર્યું—ટેક.
વરણુવ તારો સાંભળી, ધાયલ મન થયું તહીં;
રખડી થાઓ શેહેરમાં, જોઈ પ્રીયાને મન હર્યું—પટ ધુંધટ.

સાવલીંગા—[ક્યા બહોત દીનસે આયે સનમ—એ રાગ.]

કેમ ખોલું પ્રીતમ ધુંધટો, કેટલાક ધુંધટે ખુવાર થયા;
ખોઈ શુદ્ધ બુદ્ધ શરીરની મુજ નેત્રે હાલ હવાલ થયા—ટેક.
હું રંક જાત વણીકની, તમે કુંવર મોટા રાજના;
શું લાભ ખોલે ધુંધટો, મુજ મુખ જોઈ સાંજના—કેમ.

સદેવંત—વચન આપું તુજને, તુજવિના કો પરણું નહીં;
જો ના કહીશ તું મુજને, તો કટાર ખાઈ મરું અહીં.

સાવલીંગા—અકળાઈને તમે એટલા, નહીં થાઓ વશ બહુ રીશને;
કુર્યાન તુજપરમી કરે, કાંઈ વણીક લાખ દશ વીશને—કેમ.
હિમેદ હોય જો તુજને, વરવા તણી મને વાલમા;
ફરી ખેસ બણવા સાથ મારી, આવીને નિશાળમાં—કેમ.

સદેવંત—[બેદાદ મુજે યાદ હે વલાહ તુમારી—એ રાગ.]

સુંદરી થયો આધીન મરજીને તારી,
અનેક સંકટ સહીને પણ કથીશ તને મારી—ટેક.
પિતા જો મારો કે તારો ક્ષમમાં નાંખે વીધન;
હજારો વીધન વીને પણ ન મૂકું વીસારી—સુંદરી.

સાવલીંગા— [કલ્યાણ રાગની સાખી.]

પ્રીતમ તારી પ્રીત ન વરણી જાય,
 લગ્ન આપણું ગુમ રીતે બને એવો કરવા ઉપાય—ટેક.
 નિશાળે પંજા તણી, કરીએ છાંના લગન,
 મોજ કરો મનમાનતી, પછી થઇને મગન—પ્રીતમ.
 વખત થયો મુજને ધણો, તેથી જાઉં હું હાલ,
 વાલમ વેહેલા આવજો, પ્રીતેથી નિશાળ—પ્રીતમ.

સદેવંત—પ્યારી ઈચ્છા તુજ તણી, પૂરણ કરવા કાજ,
 બેસીશ હું નિશાળમાં, છોડી પાટ ને રાજ—પ્રીતમ.

પ્રવેશ ૪ થો. એક નિશાળ.

(છાકરાઓ નિશાળમાં બેઠેલા દેખાય છે. કેટલાક રમે છે, કેટલાક
 વાંચે છે. એવામાં સાવલીંગા પ્રવેશ કરે છે.)

સાવલીંગા—(સ્વગત) રાગ સોરઠ.

[મારજી ચાંદની રાત—એ રાગ.]

પ્રીતમજી કેમ લાગી જહુ વાર, આવને વેગે હૈયાના હાર—ટેક.
 આપે કહ્યું તું પ્રીતે એવું મુજને “પ્યારી વેહેલી આવજો નિશાળ”—પ્રી.
 રહી એકલી આપનું સ્મરણ કરું છું, કરે જેમ બપેયો પુકાર—પ્રીતમ.
 જગવિના જેમ મચ્છ ન જીવે, તેમ તુજવિના હું આ વાર—પ્રીતમ.

[મોહન રસીયા આપે બગીચામાં—એ રાગ.]

પ્રીતમવિના કેવી શોભે પ્યારી, ચન્દ્રવિના જેવી રાતડલી—ટેક.
 લેહ લગાડી પેહેલાં પ્રીતની, પછે ન કરવી ધાતડલી—પ્રીતમ.

હું તો છું આપ આધારે, તજીને મારી જતડલી—પ્રીતમ.
માટે રસીલા આવીને જલદી, પાળ તું તારી વાતડલી—પ્રીતમ.

(છોકરાઓ ગાય છે.)

[કંગનવા મોરા કરસે સરક ગયોરે—એ રાગ.]

બધા સાથે—છોકરાઓ આવો, છાપ કાંટે રમીએ આજેરે,

૧ છોકરો—મેહતાજી ગ્યા છે બહારે,

૨ છોકરો—બહુ મજા પડશે ત્યારે,

બધા સાથે—છોકરાઓ આવો, છાપ કાંટે રમીએ આજેરે.

વડો નિશાળીઓ—મેહતાજી જો આવેરે, સોટીથી ફટકાવેરે,

૧ છોકરો—બહીકણુનો તું છે કાકો,

૨ છોકરો—તહીં અમ જોવો તું પાકો,

૧ તથા ૨ છોકરો—ધીસો એને ખોડ આડી દમવા કાજેરે,—છો.

(વડાને મારે છે.)

૩ તથા ૪ છોકરો—(વચમાં પડીને,)—અસ અસ માર્યો છે બહુરે.

૧ છોકરો—ડીકજ એ મયું સહુરે,

વડો નિશાળીઓ—મેહતાજીને સંધુ કહીશ.

૨ છોકરો—તો શીક્ષા તુજને દધશ. (મેહતાજી પ્રવેશ કરે છે.)

મેહતાજી—માટે સોટીની સખત તુજને શીક્ષા છાજરે—છો.

મેહતાજી— (ઈન્દ્રસભાનો રાગ.)

ઉઠાને છોકરાઓ જલદી આગસુ ન થાઓ,

શીખ્યા હોય જે કાલનો તે પાઠ કરી જાઓ.

છોકરો—એકડે એક, મેહતાજીની ટેક; દોડીયાઉપર સાચી,
ન આપે તો કાચી.

મેહેતાજી—ચુક્યો તે આ વાર સોટી, માઈ' હું એ ચાર; (મારેછે.)
વડા નિશાળીઆ જોલ તને, કેમ લાગી બહુ વાર.

છોકરો—સાંભજો મેહેતાજી તમને, કહું છું સાચી વાત;
તેડ્યા ગ્યો તો આ છોકરાને, મારી મુજને લાત.

મેહેતાજી—જોલ લુચ્યા છોકરા તેં, કેમ મારી એને લાત;
પગ અંગુઠા પકડીને, ઉભો રે મીનીટ સાત.

છોકરો—દાદી મારી મરી ગઇ, તેથી ગયો મશાલુ;
જોટી રમતાં એને દોઢો, એ ચાડીઆને જાલુ.

મેહેતાજી—નિશાળ તુજને સોંપીને, ગયો તો હું બહાર;
પછવાડેથી મરતી કીધી, ઉઠ્યેસ કર હજાર.

છોકરો—મરી ગયો મેહેતાજી, ઉઠં જેસ કરી હજાર;
માટે હવે રજા આપો, લગાડો ન વાર.

(સદેવંત પ્રવેશ કરે છે.)

સદેવંત—(સ્વગત.)

[ગરહમને દીલ સનમકુ દીયા—એ રાગ.]

સત્વર આવી જેઠી છે હાં સુંદર મુજ પ્રિયા,

આપ્યું તેં વચન પાળી કરવા લગનની ક્રિયા—ટેક.

ગુરને મેં મોકલ્યો છે સામગ્રી લેવા,

માંધર્વ લગન કરવાં છે, આજે નિશાળમાં—સત્વર.

કાર્ય માઈં પુરૂં કરવા કરૂં એક ઉપાય,

યુક્તિએ કહાડું સર્વને, એકે ન રહે હાં—સત્વર.

સદેવંત—(મેહતાજી) રાગ હારી.

[કાગળકે દીન ચાર સખીરી—એ રાગ.]

વત ચાંદ્રાએણુ ઉજ્યું તેથી, ઘોડા દેવો સહિત સાજ—ચરણ.

વેગે મોકલજો એવું કહ્યું મુજને, માટે પોહોચોને મહારાજ—ચરણ.

મેહતાજી—[રાત ન સારી આઘ નીંદ—એ રાગ.]

જાગી છું કુંવરજી હું જલદી તમારે ઘેર,

મરતી ન કરે છોકરા સંભાળજો તે પેર. (જાય છે.)

સદેવંત—સાંભળો છોકરાંઓ તમને ખુશી કરવા કાજ,

ધમ્ધમ એવું મન ચકી કે છુરી આપું આજ.

ખીંક તમે ન રાખશો મેહતાજીની લગાર,

જે કહશે એ તમને તેનો, જવાબ હું દેનાર.

(છોકરાઓ જાય છે.)

સાવલીંગા— (સદેવંતની પાસે આવીને.)

[શાદીએ જુલ્લવએ ગુલકામ મુખારક હોવે— એ રાગ.]

હતી ઉમેદ મન વિષે તે પુરી કીધી ધશ્વરે,

દરસન વિના પ્રીતમ તારા, દિલકું તો ઝુરી મરે—ટેક.

અંતરમાં છે તલખના સદેવંત તારા નામની,

પરણું સાથે તારી જો, હૃદયું મારું તો ઠરે—હતી.

વાલમ તમે કહ્યું હતું, હું તેડી લાવીશ ગોરને,

કરશું લગ્ન નિશાળમાં, ધરી પ્રેમ અંતરે—હતી.

હજી ન ગોર આવીઓ, વખત નીકળી ગયો બણો,

આવી કાઈ દેખશે તો, અર્થ એક નહીં સરે—હતી.

સદેવંત—ધીરજ તું ધર મનમાં જરા, ગોર હમણાં આવશે,

ગાંધવં લગ્નની વિધિથી, પરણાવશે જલદી ખરે—હતી.

(એક કાણીઓ નીશાળીઓ પ્રવેશ કરે છે.)

સાવલીંગા—કાણીઓ આવે છે. લુચ્ચો, વાત'કૌશે ચુર કને;
 ચેતે પીતા જો માહેરો, તો લગ્નમાં વિધન પડે—હતી.
 (સદેવંત કાણીઆને મારેછે; કાણીઓ નાસી જાયછે; સદેવંત તેની
 પાછળ જાયછે; સાવલીંગા નિરાશ થઈ પોતાને ઘેર જાયછે.)

પ્રવેશ ૫ મો. સદેવંતનો મેહેલ.

સદેવંત—(ઉદાસ થઈને.) બેત.

ઓ દૈવ ! ઓ દૈવ ! શું કહું તુજને.
 શું પ્રીયા વિયોગે રખડાવીશ મુજને.
 મુજને દુઃખી કરવા શું માંડ્યો છે ઇલાજ,
 ત્યારે બોલ, તેં શામાટે આપ્યું મોટું રાજ.
 એવો અપરાધ મેં શો કીધો તારો,
 કે પાડેછ વછબો મુજ પ્રીયાથી મારો.
 ખરા અંતઃકરણથી હું આહું છું જને,
 ખડીકણ વાણીઆઓ શું લઈ જશે તેને.
 ઓ દયાળુ દાતાર આ કેવો તારો ન્યાય,
 કરતાં દુઃખી અમને નથી આવતી દયા.
 કાલેજ પરણનાર હતી સાથે મારી,
 તેને શું પરણશે કંજુસ વેપારી.
 સાવલીંગા, સાવલીંગા તુજવિના ફરવું,
 હજારગણ્યું સારું છે તેથી મરવું.

(એક દારી કાગળ આપી જાય છે.)

શું હશે એમાં ? કેમ લાવી આં ?

હું મુજ પ્રિયાની લખેલી આ પ્રેમ પત્રીકા ?
 ઓ ઉમેદ, ઉમેદ, તું જયાવે છે ઉમેદ !
 વાંચું આ કામળ કે પામું કાંઈ ભેદ. (વાંચે છે.)

રાગ હારી.

પ્રીતમ વેહેલા આવજો રાતે, માતાને મંદીર સાર—ટેક.
 આપ વિયોગે ઝુરી હું મરું છું, નહીં કોઈ જયાવનાર;
 તેથી અરજ સુણી તું દાસીની, મળવાને થાજે તૈયાર—પ્રીતમ.
 મુજ પિતાને જાહેર થયું સર્વે, ખીના જતી જે નિશાળ;
 કાણીએ કાળ મુખે કહી દીધું, વીતી આપની સાર—પ્રીતમ.
 સંધ્યાકાળે સાથે લઇને સામગ્રી, ગાંધર્વ લગનની સાર;
 ફેરા ફરી લેશું આપણે એકલા, પછે ન ચિંતા લગાર—પ્રીતમ.
 (વાંચ્યા પછી.)

[શુધ લાગ રહી તોરે આઠ પહર—એ રાગ.]
 તુજ કારણ હું પ્રીયા આવું તહીં,
 ફરું જોગી થઇ જો મજે તું નહીં—ટેક.
 કરી લગ્ન ત્રીઆં આજ આપણનાં,
 પછી પાનજ પ્રીતિનું કરવું સહી—તુજ.
 છે ઉમેદ પ્રિયાને જે મળવા તણી,
 પ્રભુ પાર ઉતાર તે સહાય થઈ—તુજ.

પ્રવેશ ૬ ઠો. ગામનું પાદર.

(સાવલોંગા માતાની પૂજા કરવા જાય છે.)
 સાવલોંગા—[હમકું છાંડ ચલે જન માધુ—એ રાગ.]
 પ્રીતમજીને મારે મળવાને જાયું. મન અનંદિત કરવાનેરે—ટેક.

ધણુરે દિવસના નેત્ર વિયોગીને, દરશનનું પાન કરવાનેરે;
 મનરે મોહનથી મારાં લગ્નરે આજે, હેતેથી આદરવાનેરે—પ્રીત.
 સહાય પ્રભુ આજ કરજે અમારી, અદકાં વીધ નડે અમનેરે;
 તેથી તું તારીને આજે દયાળુ, અર્થ દેજે અમ સરવનેરે—પ્રીત.
 માત પિતા થયાં વેરી અમારાં, લગ્ન ખુશીથી ન કરવા દિયેરે;
 પોતાને ગમે તેની સાથે પરણાવે, જન્મ સુધી નાંખે દુઃખ દરિયેરે—પ્રીત.
 ભાજ ન જીવે પુત્ર કે પુત્રીનો, નામ ને પૈસામાં જઈને મરેરે;
 ખુટો, કાણો હોય લુપ્તો કે લંગડો, ખીસાં પોતાનાં ભરવાનેરે—પ્રીત.
 તેવી વિપત આવી પડી મુજ ઉપરે, અણુગમતાથી વરવાનેરે;
 મુજ મન માન્યું સદેવંત સાથે, લગ્ન હેતેથી કરવાનેરે—પ્રીત.
 તેથી મેં નિશ્ચે કીધો મરવાનો, દાસીએ ન દીધી મરવાનેરે;
 મુજરે વેશે રૂપાસાને તે પરણી, સુખણી મુજને કરવાનેરે—પ્રીત.
 (જાય છે.)

પ્રવેશ ૭ મો. માતાનું મંદીર.

(સદેવંત આવી ઘુટણુભર જોસીને માતાની પ્રાર્થના કરે છે.)
 સદેવંત—(ગુલ ચમનને જીંછુ છુપા બડા ઝેરી હથે—એ રાગ.)
 લાવણી.

કરી પ્રાર્થના માયું તુંજ પાસ માતાજી આજે;
 થાય મુજ પ્રિયાથી મેલાપ સહાય તું થાજે,
 સહ્યું ધણુ દિવસથી દુઃખ વિયોગનું ભારી;
 બળી છાતી થઈ છે રાખ કામજવર કારી.
 કરીએ તૈયારી કરવા જ્યારે લગ્ન;
 અણુચિંતન્યું તે માંહી આવી પડે વિધ.

તેથી કૃપા કરી ઓ માત, પૂર હવે આશ;
 નહીં તો જશે મુજ પ્રાણ, થતાંજ નિરાશ.
 (અંદરથી દરવાજે બંધ કરી સુઈ જાય છે; સાવલીંગા
 પ્રવેશ કરી મંદિરનાં દ્વાર ઠોકે છે, પણ કોઈ
 જવાબ આપતું નથી એટલે)

સાવલીંગા— [મોહાલે પધારો મહારાજ—એ રાગ.]

વેહેલા ઉઘાડોને દ્વાર, સદેવંત વેહેલા ઉઘાડો;
 એકલી બીહું છું હું બહાર, સદેવંત વેહેલા ઉઘાડો,
 માટે લગાડો ન વાર, સદેવંત વેહેલા ઉઘાડો—ટક.
 છે મનથી તુજ મશકરી, જીવજ મારો જાય;
 ઉભી રહું છું એકલી, તેમ તેમ તદ્દય ચીરાય—સદેવંત.
 માતપિતા મેં પરહયાં, તજી નાત ને જાત;
 તમ અર્થે બની ઘેલડી, આવી મારે માજમ રાત—સદેવંત.
 હવે હદ થઈ વાલમા, દરશણ ઝટ ઘો આપ;
 શક્તિ સહન કરવા નથી, તમ વિયોગ કેરો તાપ—સદેવંત.
 (આસપાસ કોઈ નજરે પડતું નથી, તેથી દેવલની ઉપરના બાગથી
 અંદર દાખલ થાય છે, બારણું ઉઘાડી નાખે છે. સદેવંતને નિદ્રાવશ
 બેઈ તેને જગાડવાની તજવીજ કરે છે, પણ તે બ્યારે જાગ્યો
 નહીં ત્યારે નિરાશ થઈ સદેવંતનું મસ્તક પોતાના
 ખોળામાં લઈ માતાની સ્તુતિ કરે છે.)

સાવલીંગા—

લલોત છંદ.

અરર અંબીકા માત મારિરે, દરબની ભરી આવિતી ખરે;
 ક્યમ નિરાશ તેં મુજને કરી, દિનશિશુ દયા ચિત્ત ના ધરી.
 પ્રિતમ ઘેર ઉઘે અહીં પડ્યો, પ્રિય વિયોગ તો કર્મમાં જડ્યો;
 જગવતાં નહીં જાગતો જરી, દુઃખણી માતરે શું મને કરી.

(પ્રતમ દાસિથી શું રિસાવિયા, ઉદક નેલુમાં નાથ આવિઆં;
હૃદય તો બળે છે વિયોગથી, નીરખ દાસિને પ્રિય પ્રેમથી.

ભેરવી ગજલ.

હું જાઉં તજી મારા, મુજ પ્રાણ હારે;

મુજ પ્રાણ હારે, મુજ પ્રાણ હારે--ટેક.

કાલે જવું જોશે, સાસરે મારે;

તેથી વેગે વાંચી પ્યારા, આવે હારે—હું જાઉં.

(તેની હથેલીમાં કાંઈ લખી નિરાશ થઈને જાય છે, સદેવંત
જાગે છે, અને સાવલીંગાને જોઈ નહીં ઓટલે.)

સદેવંત—

બેત.

પ્રિયા પ્રિયા, તું કેમ આવી નહીં,

વિયોગથી તારા બળી મરું હું અહીં.

કેમ ભુલી તું તારું આપેલું વચન,

બળી, બળી રાખ થાય છે, મારું તન.

ક્યાં શોધું ક્યાં દેખું મુજ મનને છૂતનાર,

દેખાવ દે, દેખાવ, નહીં તો મરીશ આ વાર.

(અકસ્માત પોતાના હાથ ઉપર નજર પડે છે.)

અરે ! કાણે લખી લખ્યા મારો હાથ,

શું પ્રિયાએ આવી કાઢ્યો છ વર્ષોપાત ?

“ સદેવંત, સદેવંત તુજ પાસ આવી હું.

જગાડ્યો ઘણો પણુ જાગ્યો નહીં તું,

જેવી ઉમેદથી આવી તી તુજ પાસ,

તેવીજ જતી વખતે થઈ છું નિરાશ.

લગ્ન જે સાથે હતો મારો થનાર.

તે સાથે મેં પરણાવી એક દાસી હુશીઆર.
તો પણુ જવું જોઈશે સાસરે કાઢે,
ના ઉમેદ દુઃખી દિલ, ખૂરે હવાસે.
જોઈશ હું જરૂર એક માસ તારી વાટ,
નહીં આવશે જો તું તો કરીશ આપવાત”

(વાંચી રહ્યા પછી જુસ્સામાં)

ઓ ગાંધી ! ઓ ગાંધી ! આપી જોણી કેવી બસ !
માગી મેં જંગરભુની, તો ક્યોં નિદ્રાવશ.
હા ! ઉમેદ હતી કરવા પ્રિયાથી મુલાકાત.
તેમાંથી પાડી વછવો કીધો મારેઃ ધાત.
ઓ સાવલીંગા ન આપું તુજને છેહ,
મેળવીશ તુજને હું, કે પાડીશ મારી દેહ.
(જોગી થઈને તેની શોધમાં જાય છે.)

પ્રવેશ ૮ મો. જંગલ.

સદેવંત- (જોગીને વેશે ફરે છે.)

[મત કર માન ગુમાન—એ રાગ.]

પ્રભુ કર મારી સહાય, પ્રીયાવિના દુઃખી ખરો હું—ટેક.
કામરે જવરથી બળી હું મરું છું માટે મેળવ મુજ નારરે—પ્રીયા.
પાપ જો પૂર્વે કીધાં હોય મેં તેથી તું મુજને ઉગારરે—પ્રીયા.
જંગલે જંગલ ફરી બહુ થાક્યો, કંઈ ન મળ્યા સમાચારરે—પ્રીયા.
(જવા માંડે છે, પણ તે ઠેકાણે બે રસ્તા જોઈ ઉભો રહે છે;
એટલામાં એક મોટા પથ્થર ઉપર કંઈ લખેલું નજરે
પડે છે, તે વાંચે છે.)

બિત.

“ડાબો માર્ગ છોડી, જમણે આવો સાર,
લખ્યા પ્રમાણે આવવે નિશ્ચયે મળશે નાર.
આવશે એજ રસ્તે પારાસુર ગામ,
જ્યાં આવવાથી પુરી થશે તારી હામ. (વાંચ્યા બાદ.)
ખચીત ખચીત, આ અક્ષર સાવલીંગાના છે;
જરૂર, જરૂર, જાડો હવે એજ રસ્તે. (જાય છે.)

પ્રવેશ ૯ મો. નદી કિનારે પારાસુર ગામનું પાદર.

(સદેવંતના હાથમાં લખેલું છે તેથી પશુ પ્રમાણે નદીમાં મો બોળીને
પાણી પીએ છે, એટલામાં સાવલીંગાની દાસી પાણી ભરવા
આવે છે અને સદેવંતને એ પ્રમાણે પાણી પીતો જોઈને)

દાસી—(સ્વગત) [અરે લાલદેવ ધશ તરફ જલ્દ આ—એ રાગ.]

અરે આ અજબ જેવી દીસેછે વાત,
પીએ પાણી મ્હોડે ન બોળે એ હાથ;
જઈ પાસ તેને પૂછું વાત એ,
શા માટે પાણી પીએ એમ તે.

(સદેવંતને) અરે ! આ જોગી તું દિવાનો થયો,
કે પાણી પશુ પીતાં તું ભુલી ગયો.
કરીને કૃપા વાત સાચી તું કેહ,
શા માટે તું જોગીને વેશે ફરે ?

સદેવંત—હું પૂછું તને આ બલી બાઈ વાત,

સાચે સાચી કહી દે સુંદરી તું એ ખાત
ફરે છે કોની આણુ આ નગ્નમાં,
સુખી કે દુઃખી કોણુ રહે તું હાં?

૧ સી— [ખલકનારે ખુદા ખાવીદ—એ રાગ.] .

વીરમદે રાજ કરે છે હાં, સર્વમાં દુઃખી સાવલીંગા;
હું દાસી ધર તણી એના, તેથી જાણું છું એ ખીના
સદેવંત—અરે બાધ કરી કૃપા, ખબર કહે સાવલીંગાને જ;
સદેવંત વેશ જોગીને, કારણુ તારેજ આવે છે.
દાસી—ચાલો સાથે તમે મારી, ચિંતા મનથી વિસારી.
એકાવું સાવલીંગાથી હું, તને જે છે અતિ પ્યારી.
(બંને જાય છે.)

પ્રવેશ ૧૦ મો. સાવલીંગાનો મેહેલ.

સાવલીંગા--(ઉદાસ થઇને એકલી.)

[સુધીઆણી ફળ જાણી નરનારી બણારે--એ રાગ.]

દયા આણી દીલજની, તમે આવી મજારે;

પ્રીયા દુઃખી છે તમારી-મજો—દયા.

આપ વિયોગે બળી હું મરું છું;

તેથી તમે જલદી આવી મને રહાય કરોરે--પ્રીયા દુઃખી.

[સંઘ્યાંકે ચીત્ર ખીન પ્રીતમ પ્યારે--એ રાગ.]

પ્રીતમ વિયોગે ઝુરી મરું હું, મળવું મન લલચાવેરે--ટેક.

મધ્ય મધ્ય રાત્રે હું ઝાઝી ઉઠું નયણે નિદ્રા ન ચાવેરે;

ચેરી નેત્ર નથી ભેગાં મળતાં, સ્વપને પીયુ દરશાવેરે--પ્રી.

ઈશ્વર પાંખ આપે જો મુજને, કરું ન હાલે આવેરે;
 પોહ્યાંયું પલકમાં પ્રીનમ પાસે, હેતે હૈયે લગાવેરે--પ્રી.
 (સદેવંત પ્રવેશ કરે છે અને સાવલીંગાને જોઈ આનંદથી તેણીને
 ભેટવા જાય છે, એટલામાં રૂપાસા આવી પહોંચે છે.)

રૂપાસા--(સાવલીંગાને) બેત.

સખુર, ઓ નિર્લજ્જ, કરે છે શું એ કામ.
 પત્ની થઈને મારી, બોલેછ માઈ' નામ.
 (સદેવંતને) ધારતી નથી દુટ, શું કોઈની લગાર ?
 ચખાડું રચાદ તને જલદી આ વાર.
 (સીપાઇઓને) સીપાઈઓ મારા આવો જલદી તમે અહીં,
 બાંધી એને (મુરકે) જાઓ, રાજા પાસ લઈ.
 (લઇ જાય છે.)

પ્રવેશ ૧૧ મો. રાજસભા.

(વીરમહેરાજ રાજ્યાસનઉપર બેઠેલો છે. પ્રધાન, વજીર, કોટવાલ
 વગેરે દરબારીઓ તથા રૂપાસાશેઠ પણ હાજર છે. સીપાઇઓ
 સદેવંતના હાથમાં બેડી નાંખી તેને કેદી કરીને
 લેઈ આવે છે.)

રૂપાસા--(રાજાને.)

[અરે લાલ દેવ યે તુને ક્યા ક્રિયા--એ રાગ.]

અરે રાજાજી હું કરું છું પ્રણામ, ખરે એક મોડું આવી પડ્યું કામ;
 પરણ્યો છું પત્ની એક સાવલીંગા, જતોતો તેનાં ઘરમાં જોગીડો આ;
 મારા ઘરમાં તે એ શા માટે ગયો. ઠરે જો અપરાધી તો શિક્ષાજ દો.

વીરમહેરાજ--અરે જોગી તું જલદી કહે સાચી વાત;
 ખોટું કહીશ તો થશે તારી ધાત.
 જરા તારા મનમાં તું ખીતો ન હાં;
 સાચા તરફનો થશે મારો ન્યાય.

(સદેવંત રાજા વીરમહે આગળ ઘુંટણુભર બેસી.)

સદેવંત-- [કહું ક્યા ફલકકા સતાયા હું મે--એ રાગ.]

કહું શું નશીબે દુઃખીઓ કીધો છે,
 ભેખ પ્રીયાને વિયોગે લીધો છે--ટેક.
 હતી જે પ્રીયા ગામમાં પાસ મારી,
 લાવી એણે મુજને જખમી કીધો છે--કહું.
 હતું જેનું દીલ પર્ણવા સાથ મારી,
 લઈ આવી એણે કીધી દુઃખિઆરી--કહું.
 પિતાએ તેના એમ કહ્યું સાવલીંગાને,
 પરણવું જોશે તારે રૂપાસાને--કહું.
 નહીં ચાલ્યું કંઈ સાવલીંગાનું ત્યાં જ્યારે,
 મરવાનો નિશ્ચય એણે કીધો ત્યારે--કહું.
 કહ્યું આવીને દાસીએ તેવે ત્યારે,
 હું પરણું રૂપાસાને વેશે તમારે--કહું.
 બચાવી રૂડી દાસીએ પ્યારી મારી,
 હજી તે મુજઅર્થે રહી છે કુંવારી--કહું.
 કરીને કૃપા મુજપરે સાવલીંગાને.
 કરી દે હવાલે હવે જલદી મારે--કહું.

રૂપાસા— [ગરહમને દીલ સનમકુ દીયા—એ રાગ.]

સુણો રાગજી જોગી એ કરે છે ખોટી વાત—ટક.

કરે છે ખોટી વાત રાગ, કરે છે ખોટી વાત;

હજારોના દેખતાં પરણ્યો હું, સાવલીંગાની સાથ—સુણો.

જો મરજી હોય તમારી, કરવા ખરેખાત;

તેડાતું હું દાસી મારી, કહશે સાચી વાત—સુણો.

વીરમહેરાજ—(સીપાઈને) [અરે લાલદેવ ઇસતરાકે કલામ—એ રાગ]

સીપાઈ તું જલદીથી દોડીને જા,

દાસી સાવલીંગાનીને લાવ હાં.

(સદેવંતને) બલા જન તું જલદીથી કહે સાચી વાત,

શૂરા ક્ષત્રી જેવી દીસે તારી જાત.

(સદેવંત રાગના હાથમાં એક કાગળને લખોટો આપે છે, વાં-

ચતાંજ તરતજ આનંદમાં આવી સદેવંતને ભેરી પડે છે.)

વીરમહેરાજ—(રૂપાસાને)

અરે ઓ દગાખોર, પાપી, ચંડાલ,

મુજ ભાણેજના કેવા કીધા તેં હાલ.

(પ્રધાનને) શાણા પ્રધાન જલદી કરો એક કાજ,

પેહરાવો સદેવંતને સોનેરી સાજ. (બંને જાય છે.)

વીરમહેરાજ—(રૂપાસાને)

જો ઠરશે નહીં પરણી સાથે તારી,

તો આજે લગન હું કરીશ તે ફરી;

હશે જેની સાથે ખરી એની પ્રીત,

મુણાવીશ હું તેની સાથે ખચીત.

(સીપાઈ દાસી સહિત પ્રવેશ કરે છે.)

વીરમદેરાજ--(દાસીને)

[મોરી યુધ્યા લયક લયક ચલન મોહન આવે--એ રાગ.]

સયાણી દાસી સાચું બોલતાં, સુખણી તું તો થાય--ટેક.

બીક રાખતાં બોટું બાખતાં, જીવ તારો જાય--દાસી.

કોણ પરણી રૂપાસાને કહી દે ને મુજ પાસ--દાસી.

દાસી--[સાડે ત્રીન પઈસે શેર મછલી ના બેચુંગી--એ રાગ.]

રાજ વાત કહું છું સાચી, પરણ્યો સાથ મારી એ,

પરણ્યો સાથ મારી એ, પરણ્યો સાથ મારી એ--ટેક.

લગ્ન તો મારાં થયાં આ રૂપાસાની સાથ,

ચોરી ફેરા ચાર ફર્યો છે, મેળની મુજથી હાથ--રાગ.

સાવલીંગા એ સાથે વરવા, કરતી હતી નિજ ધાત.

જીવ બચાવવા બાંધ તણો, મુજ બદલે દીવો હાથ--રાગ.

રાજ--બોલ એ રૂપાસા, તને પુછું ખરેખાત,

પરણ્યો છે તું આની સાથે, કે નહીં કેહે તે વાત,

દાસી--રાજ વાત કહું છું સાચી, પરણ્યો સાથ મારી એ.

રૂપાસા--લગ્ન કીયા કરતી વખતે, ખખર પડે તે કેમ,

ધુંધટ તાણી પડખે બેસે, કેમ પડે નજરે.

દાસી--રાજ વાત કહું છું સાચી, પરણ્યો સાથ મારીએ.

રાજ--ખાતરી મારી થઈ ચુકી, તું પરણ્યો દાસી સાથ;

ચેન કરો દાસીની સાથે, સાવલીંગા નહીં મળે.

દાસી--રાજ વાત કહું છું સાચી, પરણ્યો સાથ મારી એ.

રાજ--દાસી વેહેલી જઈને સાવલીંગાને તેડી આવ;

પરણાવું હું મારે હાથે, આજ સદેવંતને.

દાસી--રાજ, ખુશી થઈ હું બહુ, આખર થઈ એની ફતે.

(પ્રધાન તથા સદેવંત આવે છે.)

રૂપાસા--(સદેવંતને) [તુજે હે શોખ મીલનેકા--એ રાગ.]

ખખર નહી મુજને તારી, કે છે એ તુજ તણી પ્યારી.

અન્નણે દુઃખ સહ્યું છે જો, ક્ષમા તેની મને કરજો.

(દાસી આવે છે.)

સદેવંત--મેહેનત લઈ દાસીએ ભારી, બચાવી મુજ તણી પ્યારી.

તેથી માની તું મારી વાત, પત્ની જાણીને દેજો હાથ.

(રૂપાસા અને દાસીનો હસ્તમેલાપ કરાવે છે, સાવલીંગા

આવે છે, અને આનંદથી સદેવંતને ભેટે છે.)

સદેવંત-- [ગતીઆં એસી મત જોલો--એ રાગ.]

તું મારી પ્યારી હવે થઈ મારી, તુજરે બિયોગે સહ્યું દુઃખ ભારી ટેક

જોગીને વેશે ફર્યો હું જંગલમાં, સહ્યું સંકટ મેરે ઘણું લાં--તું.

સાવલીંગા--થયેલી વાલમ વાત સર્વે વિસારી,

પ્રીતથી મુજને કરી રાખ તારી--તું મારી,

વીરમદેરાજ--(સદેવંતને સાવલીંગા સાથે હસ્તમેલાપ કરાવીને.)

[અરે લાલદેવ એ તુજે ક્યા હુવા--એ રાગ.]

ખુશીથી કરી આપું છું હું લગન, કરો મોજ નીલે થઈ મન મગન.

પ્રભુ જોડું રાખે તમારું અમર, કરો રાજ્ય-દીતિથી પૃથ્વી ઉપર.

જીલમ કોઈ ઉપર ન કરશો કદાચ, દુખીયાતણી સહાય કરવી સદાય.

સાવલીંગા--(સદેવંતને)

[ધરસે યાં કોન ખુદકે લીયે લાયા મુજકો--એ રાગ.]

મનમોહન કેવા ખુરા તારા હાલ આ,

અગાઉ હતો તેથી થયો તું બેહાલ આ.

DAMODAR RATANSI.
(KALBADEVI ROAD.)

ચાહે ! ચાહે ચાહે !! !!!

હજી પ્રભાણે લહેજત આપનાર જાયામાં જાચી ચીનાઈ
 અપના હિંદુસ્થાની બને ચાહેનો સ્વાદ એકજ ચાહેમાં જોવો હોય
 એક ડબો “દામોદર મીક્ષચર” અને એ કપ ચાહે
 એ ચીનાઈ ચાહે પીનારને. એક કહેશે તાહ ! કેવી
 ન છે !! બીજો કહેશે નહીં, એ તો ધન્ડપન
 સાદા દીનમાં રૂ ૧) = ફેનથી સોનેરી
 મતી છતાં લહેજતમાં દશ રૂપિયા રતલની

ત્રી લહેજતદાર ચાહે રૂ ૦૮ થી રૂ ૫

૧ રતલ ૧ નો રૂ ૮૮૫ ૫૫શે.

**13 PRIZE MEDALS.
AWARDED FOR
WILLIAM S. KIMBALL AND CO'S
CIGARETTES & TOBACCO.
SPECIAL RATES TO THE TRADE**

વિલીયમ એસ. કીમ્બલ કંપનીની

સીગારેટ અને તંબાકુના

મુખ્ય ખાતેના સખ એજન્ટ—દામોદર રતનસી.

સૌથી સરસ, સૌથી સસતી—જાતજાતની અને ભાતભાતની

સીગારેટ અને તંબાકુ

તદન નવોજ માલ આવ્યો છે.

મીઠા કે નાલા સીગારેટ ક્ષેત્રે એક ગેલડ, ટ્રિપ્લિંગ વેનેરી
ફેર, ફેશીનો, વીટલ બેકી, એલડ ગોલડ વિગેરે દુનિયામાં ધણી
વખણાય છે, તે તેનો ઉઠાવ સૌથી વધારે થાય છે; કેમકે તે શરીર
રને જરાપણ નુકસાન કરતી નથી.

GUNGA HAIR VIGOR.

હિંદુસ્થાન માટે હિંદુસ્થાનીજ આપધી

ગંગા હેર વીગર.

ટુકા અને ખરી જતા બાલને વધારી રેશ
ક્રતા અને કાળા કરનાર ગંગા હેર વીગર
આનો દુખાવ હેર કરે છે. લાંબા વખતના
છંદને અટકાવ છે. માથાના રક્ષણુ અર્થે
તે એકસરખું ઉપયોગી છે. એમાં સ
ચુણા મોહ પમાડે તે ના છે. કીમ્બલ શી

